

VESNA (1953, 95 min., 35 mm) **13+**
FRANTIŠEK ČAP (Češka, Slovenija, 1913–1972)

Povzetek vsebine

V času maturitetnih priprav na eni ljubljanskih gimnazij se trojica prijateljev (Samo, Sandi in Krištof) odloči, da si bo zrelostni izpit skušala malce olajšati. Eden izmed njih naj bi namreč zapeljal domnevno hčerko profesorja matematike »Kosinusa«, neprivačno »Hiperbolo«, in prek nje prišel do maturitetnih matematičnih vprašanj. Z žrebom določijo nesrečneža, ki naj bi se »žrtvoval« za vse. Izžreban je Samo, ki napiše navdihujoče ljubezensko pismo, na predlaganem zmenku pa se namesto »Hiperbole« pojavi dejanska profesorjeva hči, lepotica Janja, ki jo je v pismu poimenoval Vesna. Samo se vanjo zaljubi na prvi pogled in pozabi na prevaro, a tudi ona zaradi romantičnih besed v pismu ni ravnodušna. Odideta na polet z jadralnim letalom, Sandi in Krištof pa postajata vse bolj ljubosumna, dokler prvi Vesni ne izda resničnih začetnih Samovih motivov. Razočarana Vesna se odloči za samostojni skok iz letala, upajoč, da se padalo ne bo odprlo. A razen pristanka na drevesu se ne zgodi nič hujšega. Samo Vesno reši z drevesa in jo prepriča o resničnosti svoje ljubezni. Dijaki z malo sreče uspešno opravijo maturo, kjer se izkaže, da je strogi profesor v resnici dobrega srca, in vsi skupaj veselo slavijo srečni maturitetni in ljubezenski konec.

Beseda o režiserju

Češki režiser František Čap je prišel v Slovenijo na povabilo direktorja Triglav filma Branimirja Tume, ki si je za zagon kadrovske šibke domače kinematografije prizadeval angažirati izkušene mednarodne filmske strokovnjake. Čap je bil že pred drugo svetovno vojno eden najuspešnejših čeških režiserjev in je po prihodu k nam z režijo uspešnice *Vesna* takoj izpolnil vsa pričakovanja. Po uspehu slovenskega prvenca je v slovenski produkciji posnel še pet igranih celovečercjev: vojno dramo o etičnih dilemah in pomenu narodnostne sprave, *Trenutki odločitve* (1955), nadaljevanje romantične komedije *Vesna, Ne čakaj na maj* (1957), partizanski vohunsko-akcijski triler, *X 25 javlja* (1960), in družinsko komedijo *Naš avto* (1962), ki je bila po mnenju kritike prvi Čapov ponesrečeni film. Ker mu je domača strokovna javnost zavidala uspešnost in veljavo, so ta »neuspeh« uporabili kot razlog, da ni več dobil pravega dela pri filmu. Obubožan in pozabljen od vseh je umrl na slovenski obali, kamor se je preselil iz Ljubljane in kjer je posnel svoje zadnje delo, kratki dokumentarni film *Piran* (1965).

Izhodišča za obravnavo

Za film *Vesna* je značilno, da se ponaša s prvenstvenostjo na številnih ravneh. Na žanrski gre za prvo slovensko romantično komedijo, hkrati pa tudi za prvo delo enega podžanrov mladinskega filma – šolski

film, kar je opredelitev za dela, ki se podrobneje ukvarjajo s problematiko učenja, razmerij v šoli, odnosa med dijaki in učitelji ipd. Na tematski ravni pa je to prvi slovenski film, ki se posveča sodobni problematiki življenja v mestu. Vsa predhodna dela so se ukvarjala bodisi s tematiko vojne, odvijala so se na podeželju ali pa se zazirala v preteklost. Je pa *Vesna* tudi prvo delo, ki ga je posnel tuji režiser, čigar večšina se odraža v ustvarjalni profesionalnosti, za katero so značilni verodostojna in tekoča pripoved, premišljen ritem in dramaturgija, spretna montaža in trdna kompozicija.

Med pomembnimi dejavniki kakovosti so razmerja in zasnova filmskih likov, kjer je Čap uspešno kombiniral že uveljavljene poklicne gledališke igralce (večina odraslih oseb) in igralsko neizsolane posameznike, t. i. naturščike (vsi dijaki). Kljub neprofesionalnosti so igralske stvaritve prepričljive in nadvse duhovite, kar pomeni, da je imel režiser izjemen posluš za delo z igralci. Dogajanje v mestu in izbira lokacij, pa tudi elementi atraktivnih sodobnih športov, na primer jadralnega letalstva in padalstva, dajejo filmu sodoben videz, kakršnega pri nas gledalci niso bili vajeni. Zato ne preseneča, da je film postal velika, ne samo slovenska, temveč tudi vsejugoslovanska uspešnica.

Na ravni ustvarjalnega pristopa in uporabe filmskih izraznih sredstev lahko prepoznamo obrtniško spretnost, značilno za takrat najbolj uveljavljeno žanrsko produkcijo, kakršna je bila značilna za Hollywood in druge kovačnice uspešnic. A za razliko od tistih, ki so žanrske prvine uporabljali zato, da bi zadostili žanrskim pravilom, pričakovanju občinstva in predvsem finančnemu interesu, kaže Čapov uspeh pripisati njegovemu »doslednemu humanizmu, ki se v prvi vrsti kaže v sočutni konstrukciji vseh likov na platnu«, kot pravi Peter Stanković. In čeprav je film zasnovan v patriarhalni maniri prevladujočih moških oseb in družinske hierarhije, je mogoče v njem zaznati tudi prve zametke mladinskega upora proti starševski avtoriteti in zaziranju v junaško preteklost.

Smernice za pogovor

Vesna sodi med prva žanrsko profilirana dela pri nas, zato je smiselna obravnava problematike filmskega žanra na splošno in pa vidikov žanra romantične komedije, ki predstavlja eno najbolj razširjenih žanrskih oblik tako v zgodovini kakor v sodobnosti kinematografije.

Glede medosebnih razmerij v filmu se lahko pogovorimo o razliki med zasnovo in vlogo moških ter ženskih likov in o njihovih posebnostih; preučimo lahko tudi razmerje med mladostniki in odraslimi. V povezavi z igralskimi dosežki pa lahko spregovorimo o najbolj prepričljivi, duhoviti, privlačni vlogi in primerjamo mnenja.

V delovanju filmskih likov je zaznati različne motivacije, ki ne izhajajo vselej iz plemenitih razlogov. Poraja se torej vprašanje, ali končna dejanja lahko prekrijejo začetne prevarantske vzgibe.

Ker je film generacijsko blizu današnjim mladim gledalcem, se samo po sebi odpira vprašanje, kako doživljajo »svojo« generacijo pred tolikimi leti – ali lahko najdejo trenutke, situacije ali občutenja poistovetenja ali pa zaradi časovne in kulturne razlike tega ne morejo zaznati.

Dodatne dejavnosti

Zanimiva bi bila primerjava s kakšnim sodobnim filmom, ki obravnava problematiko dijakov in zagate v šoli, npr. *Razredni sovražnik* (Rok Biček, 2013).

V okviru možnosti bi bil zanimiv ogled nadaljevanja *Vesne*, štiri leta pozneje posnetega filma *Ne čakaj na maj*, pa tudi primerjava obeh filmov.

Ker sodi *Vesna* med najuspešnejše filme zgodovine slovenske kinematografije, bi bil dobrodošel pregled največjih slovenskih filmskih uspešnic in primerjava njihovih osnovnih tematik oziroma pogovor o razlogih, zakaj so določena dela gledalce tako privlačila.

Po filmu se imenuje glavna filmska nagrada v Sloveniji, ki jo vsako leto podeljujejo na Festivalu slovenskega filma. Morda bi bilo zanimivo preučiti, kateri so bili prejemniki vesne za najboljši domači film v zadnjih desetih letih.

Predlagamo obisk *Muzeja slovenskih filmskih igralcev* v Divači – podrobnosti so na voljo na spletni strani: <https://www.muzejdivaca.si/>.

Pripravil dr. Andrej Šprah, Slovenska kinoteka